

רבי אליעזר בן הורקנוס

ידע רבי אליעזר רק דבר אחד שהוא הולך ללמוד תורה, אף לא ידע מהיכן יתפרנס, ואף לחם לא היה לו. פאָשר התגבר עליו הרעב - ובפיסו לא היתה אף פרוטה, וכפסע היה בינו לבין המות - אסף רגבי (חתיכות) אדמה ואכל אותם...

עבר זמן, ומפיו של רבי אליעזר נדף (יצא) ריח לא נעים (מפיון שלא אכל כלום מלבד רגבי אדמה), וכאשר ישב ולמד לפניו רבו, הרגיש הרבי בריח הרע.

פנה אליו רבן יוחנן בן זכאי ושאלו: "רבי אליעזר בני, האם אכלת היום?"
רבי אליעזר שתק.

חזר רבן יוחנן על השאלה - ואלו רבי אליעזר המשיך בשתיקתו.

כאשר ראה רבן יוחנן, כי רבי אליעזר אינו משיב, שלח תלמיד נאמן לאכסנייתו (למקום ששם גר) לשאל את בעלי האכסניה אם אכל שם.

ומה התברר ? -

בעלי האכסניה חשבו, כי בודאי אוכל רבי אליעזר בבית רבו...

שלח רבן יוחנן להשיב להם: "גם אני חשבנו, כי בודאי אוכל הוא במקום בו הוא ישן - בביתכם, בינינו וביניכם כמעט שלא אבד (נפטר) רבי אליעזר מתוך רעב!"

קרא רבן יוחנן לרבי אליעזר ואמר לו: "רבי אליעזר בני, כשם שנדף מפיו ריח רע בשביל למוד התורה, כך תזכה, וריח התורה הנפלא, אשר יצא בעוד ימים מוקדם, יתפשט מסוף העולם ועד סופו..

אחד מגדולי תלמידיו של רבן יוחנן בן זכאי היה רבי אליעזר בן הורקנוס. חשוב ונכבד היה בעיני רבו, עד ששיבח אותו מאד ואמר:

"אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים ורבי אליעזר בן הורקנוס בכף השניה מכריע את כלם!"

זאת אומרת, שגדלותו עולה על גדלותם של כל חכמי ישראל.

אף הגיע רבי אליעזר לגדלות נעלה זו ?
לא תמיד ישב רבי אליעזר בבית המדרש. כשעדין היה צעיר, היה עובד בשדות של אביו, ועד גיל עשרים ושתים היה יוצא יום יום לשדה, חרש ועדר, ובכל השנים הללו לא למד אפילו פסוק אחד.

עוד כמה אחים היו לו לרבי אליעזר, וגם הם עבדו עמו. הם חרשו במישור (במקום ישר), והוא, מפיון שהיה ממחה במלאכה, עדר בקר.

יום אחד, בשעה שעבד בשדה, נשברה רגלה של הפרה, בעזרתה היה חורש, ומאז לא היה יכול שוב לחרוש (החרישה בימים ההם נעשתה בעזרת בהמה).

אף רבי אליעזר לא הצטער על כך כלל. להפך. הוא אמר: "לטובתי נשברה רגל הפרה, מעתה אוכל לעזב עבודה זו, ואילף ללמוד תורה"

עזב רבי אליעזר את בית אביו העשיר ועלה לירושלים ללמוד תורה אצל רבן יוחנן בן זכאי.

באחוזתו של הורקנוס המשיכו האחים לעבד את האדמה, ולא התענינו כלל בגורלו (במצבו) של אחיהם.

באחד הימים פנו האחים להורקנוס אביהם ואמרו:

"ראה, אבא, מה עולל (עשה) לך אחינו אליעזר: הפסיק לעבד ועזב אותך לעת זקנה: אבל אחרי מאה ועשרים (כשאתה תפטר מן העולם) ונצטרך להתחלק בירושה שתשאיר לנו, אז ודאי יבוא לבקש את חלקו!..."

שמע האב את טענת בניו ואמר: מחר אעלה לירושלים, ושם אדר נדר (הבטחה, שעל פי הדין אסור לאדם המבטיח לחזור בו ממנה) שלא אתן לבני רבי אליעזר שום חלק מכל רכושי הרב!"

באותו יום בו עלה הורקנוס לירושלים, ישבו בבית המדרש של רבן יוחנן בן זכאי כל גדולי ישראל והאזינו (הקשיבו) לדבריו.

כאשר נכנס הורקנוס לבית המדרש, כבדו אותו והושיבו אותו בין נכבדי ירושלים.

כאשר סיים רבן יוחנן לומר את דברי התורה שלו, פנה אל תלמידו רבי אליעזר ובקשו, שימשיך הוא לדרש ולהסביר את הדברים לפני התלמידים.

עניו (אינו מחשיב את עצמו) היה רבי אליעזר, ובתחלה סרב (לא רצה) ואמר לרבו, כי אינו יכל לדרש ברבים, אבל כל גדולי החכמים, ובראשם רבן יוחנן, הפצירו בו

(בקשוהו מאד), עד שנאלץ (היה מוכרח) למלא את בקשתם והחל לומר את דבריו.

דרש רבי אליעזר דרשה כה נפלאה, דברים אשר לא נשמעו כמותם מעולם, עד אשר על כל דבר שאמר, קם רבן יוחנן ונשקו על מצחו, ואלו רבי אליעזר היה שואלו: "רבי, אמת הדבר, שפך אתה למדת אותי?"

אך סיים רבי אליעזר את דרשתו, קם הורקנוס על רגליו ואמר לנאספים:

"רבותי, באתי הנה כדי לנדר, שבני רבי אליעזר לא יזכה בכלום מכל אשר אוריש לבני אחרי פטירתי, ועתה אומר אני את ההפך: את כל רכושי אני נותן במתנה לרבי אליעזר בני, ואילו אחיו לא יקבלו דבר!"

שמע רבי אליעזר את דברי אביו ונענה: "ואילו אני נודר נדר, שלא אקח מן הירושה יותר על אחי כלום ואתחלק עמהם שנה בשנה!"